

Kõigi isikute kaitsmist kadunuks jääma sundimise eest käsitlev rahvusvaheline konventsioon

Preambul

Konventsiooni osalisriigid,

arvestades Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjast tulenevat riikide kohustust edendada inimõiguste ning põhivabaduste üldist austamist ja järgimist;

võttes arvesse inimõiguste ülddeklaratsiooni;

meenutades majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelist pakti, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti ning muid inimõiguste, humanitaarõiguse ja rahvusvahelise kriminaalõiguse valdkonna asjakohaseid rahvusvahelisi dokumente;

meenutades samuti kõigi isikute kaitsmist kadunuks jääma sundimise eest käsitlevat deklaratsiooni, mille Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee võttis vastu oma 18. detsembri 1992. aasta resolutsioonis 47/133;

olles teadlikud, et kadunuks jääma sundimise näol on tegemist äärmiselt raske kuriteoga ja teatavatel rahvusvahelises õiguses määratletud asjaoludel inimsusvastase kuriteoga;

olles otsustanud tõkestada kadunuks jääma sundimise juhtumeid ja võidelda karistamatuse vastu kadunuks jääma sundimise kuriteo eest;

arvestades isiku õigust olla kaitstud kadunuks jääma sundimise eest ning ohvrite õigust õiguskaitsele ja heastamisele;

kinnitades ohvri õigust teada tõde kadunuks jääma sundimise asjaolude ja kadunuks jäänud isiku käekäigu kohta ning õigust kõnealusel eesmärgil vabalt otsida, saada ja jagada teavet,

on kokku leppinud järgmises.

I osa

Artikkel 1

1. Mitte kedagi ei või kadunuks jääma sundida.

2. Ükski erakorraline asjaolu – ei sõjaseisukord ega sõjaoh, sisepoliitiline ebastabiilsus ega muu ühiskondlik eriolukord – ei õigusta kadunuks jääma sundimist.

Artikkel 2

Konventsioonis tähendab kadunuks jääma sundimine riigi esindajate toimepandud või riigi loal, toetusel või teadmisel tegutsevate isikute või isikurühmade toimepandud vahistamist, kinnipidamist, vägivaldset äraviimist või mis tahes muul viisil vabaduse võtmist, millele järgneb keeldumine tunnistada vabaduse võtmist või anda teavet kadunuks jäänud isiku käekäigu või asupaiga kohta, mis jätab kõnealuse isiku seaduse kaitseta.

Artikkel 3

Osalisriik võtab asjakohased meetmed, et uurida artiklis 2 määratletud tegusid, mille on toime pannud riigi loa, toetuse või teadmiseta tegutsevad isikud või isikurühmad, ning et võtta vastutavad isikud vastutusele.

Artikkel 4

Osalisriik võtab vajalikud meetmed tagamaks, et kadunuks jääma sundimine loetakse kuriteoks kõnealuse riigi kriminaalõiguse alusel.

Artikkel 5

Ulatuslik või süstemaatiline kadunuks jääma sundimine on kohaldatavas rahvusvahelises õiguses määratletud inimsusvastane kuritegu ning sellega kaasnevad kohaldatavas rahvusvahelises õiguses sätestatud tagajärjed.

Artikkel 6

1. Osalisriik võtab vajalikud meetmed, et võtta kriminaalvastutusele vähemalt järgmised isikud:

a) isik, kes paneb toime või käsib toime panna kadunuks jääma sundimise, kihutab toime panema kadunuks jääma sundimist, kallutab selle toimepanemisele, üritab seda toime panna või osaleb selle toimepanekus;

b) kõrgemalseisev isik:

i) kes teadis, et tema tegelikul volitusel ja tegeliku järelevalve all toimivad alluvad panid toime või üritasid toime panna kadunuks jääma sundimise kuriteo, või jättis teadlikult tähelepanuta teabe, mis selgesti viitas sellisele kuriteole;

ii) kelle tegelikus vastutusallas ja tegeliku järelevalve all toimus kadunuks jääma sundimise kuriteoga seotud tegevus;

iii) kes ei võtnud kõiki tema käsutuses olevaid vajalikke ja mõistlikke meetmeid kadunuks jääma sundimise toimepanemise tõkestamiseks või lõpetamiseks või ei edastanud küsimust pädevatele ametiasutustele uurimiseks ja vastutusele võtmiseks;

c) punkt b ei piira sellise kõrgema taseme vastutuse kohaldamist, mida asjakohase rahvusvahelise õiguse alusel rakendatakse sõjaväelise ülema või sõjaväelise ülema ülesandeid tegelikult täitva isiku suhtes.

2. Kadunuks jääma sundimise kuritegu ei saa õigustada ühegi tsiviil-, sõjaväelise ega muu ametiasutuse korralduse ega juhtnõoriga.

Artikkel 7

1. Osalisriik näeb kadunuks jääma sundimise kuriteo eest ette asjakohase karistuse, mis võtab arvesse selle kuriteo äärmist raskust.

2. Osalisriik võib kehtestada:

a) kergendavad asjaolud, esmajoones kadunuks jääma sundimises süüdistatavatele isikutele, kes aitavad tõhusalt kaasa kadunuks jäänud isiku leidmisele elusalt või võimaldavad kadunuks jääma sundimise juhtumeid selgitada või kadunuks jääma sundijaid kindlaks teha;

b) raskendavad asjaolud, ilma et see piiraks muude kriminaalmenetluste kohaldamist, esmajoones kadunuks jäänud isiku surma korral või juhul, kui kadunuks jääma sunniti isik, kes oli rase, alaealine, puudega isik või muu eriti haavatav isik.

Artikkel 8

Ilma et see piiraks artikli 5 kohaldamist,

1. võtab osalisriik, kes kohaldab aegumistähtaegu seoses kadunuks jääma sundimisega, vajalikud meetmed tagamaks, et kriminaalmenetluse aegumistähtaeg:

a) on pikk ja proportsionaalne kõnealuse kuriteo äärmise raskusega;

b) algab kadunuks jääma sundimise kuriteo lõppemise hetkest, võttes arvesse selle pidevat laadi.

2. Osalisriik tagab kadunuks jääma sundimise ohvri õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile aegumistähtaaja kestel.

Artikkel 9

1. Osalisriik võtab vajalikud meetmed oma jurisdiktsiooni kehtestamiseks kadunuks jääma sundimise kuriteo üle:

a) kui kuritegu pannakse toime tema jurisdiktsiooni all oleval territooriumil või kõnealuses riigis registreeritud laeval või õhusõidukis;

b) kui kuriteo väidetav toimepanija on tema kodanik;

c) kui kadunuks jäänud isik on tema kodanik ja osalisriik peab seda asjakohaseks.

2. Osalisriik võtab samuti meetmed, mida võib vaja olla jurisdiktsiooni kehtestamiseks kadunuks jääma sundimise kuriteo üle, kui kuriteo väidetav toimepanija viibib kõnealuse riigi jurisdiktsiooni

all oleval territooriumil, välja arvatud juhul, kui kõnealune riik annab kuriteo väidetava toimepanija oma rahvusvaheliste kohustuste kohaselt välja või üle muule riigile või annab kuriteo väidetava toimepanija üle rahvusvahelisele kriminaalkohtule, kelle jurisdiktsiooni ta on tunnustanud.

3. Konventsioon ei välista täiendava kriminaaljurisdiktsiooni teostamist riigisisese õiguse alusel.

Artikkel 10

1. Osalisriik, kelle territooriumil viibib isik, keda kahtlustatakse kadunuks jääma sundimise kuriteo toimepanemises, võtab pärast seda, kui ta on talle kättesaadava teabe uurimise põhjal veendunud, et olukord seda nõuab, selle isiku vahi alla või võtab muud vajalikud õiguslikud meetmed kõnealuse isiku kohaloleku tagamiseks. Vahi alla võtmine ja muud õiguslikud meetmed nähakse ette kõnealuse osalisriigi õigusega, kuid neid võib kohaldada üksnes nii kaua, kui on vaja selleks, et tagada isiku kohalolek kriminaal-, üleandmis- või väljaandmismenetluses.

2. Osalisriik, kes on võtnud selle artikli lõikes 1 nimetatud meetmed, korraldab asjaolude kindlakstegemiseks kohe eeluurimise või kohtueelse menetluse. Ta teatab artikli 9 lõikes 1 nimetatud osalisriikidele selle artikli lõike 1 kohaselt võetud meetmetest, sealhulgas kinnipidamisest ja kinnipidamise tinginud asjaoludest, ning oma eeluurimise või kohtueelse menetluse tulemustest, märkides, kas ta kavatseb teostada oma jurisdiktsiooni.

3. Selle artikli lõike 1 alusel vahi alla võetud isik võib kohe võtta ühendust selle riigi lähima asjaomase esindajaga, mille kodanik kõnealune isik on, või kodakondsuseta isiku puhul selle riigi esindajaga, kus kõnealune isik alaliselt elab.

Artikkel 11

1. Osalisriik, kelle jurisdiktsiooni all olevalt territooriumilt leitakse kadunuks jääma sundimise kuriteo väidetavalt toime pannud isik, kuid kes ei anna kõnealust isikut oma rahvusvaheliste kohustuste kohaselt välja või üle teisele riigile ega anna teda üle rahvusvahelisele kriminaalkohtule, kelle jurisdiktsiooni ta on tunnustanud, esitab juhtumi oma pädevatele ametiasutustele isiku vastutusele võtmiseks.

2. Nimetatud ametiasutused teevad oma otsuse samal viisil nagu iga muu raske kuriteo puhul kooskõlas selle osalisriigi õigusega. Artikli 9 lõikes 2 nimetatud juhtumite korral ei tohi süüdistuse esitamiseks ja süüdimõistmiseks vajalike tõenditega seotud nõuded olla mingil juhul leebemad kui need, mis kehtivad artikli 9 lõikes 1 nimetatud juhtumite kohta.

3. Isikule, kelle suhtes on algatatud menetlus seoses kadunuks jääma sundimise kuriteoga, tagatakse õiglane kohtlemine menetluse kõigis staadiumides. Isikule, kes on antud kohtu alla seoses kadunuks jääma sundimise kuriteoga, saab osaks õiglane kohtulik arutamine seadusega ettenähtud pädevas, sõltumatus ja erapooletus kohtus.

Artikkel 12

1. Osalisriik tagab, et üksikisikul, kes väidab, et teatav isik on kadunuks jääma sunnitud, on õigus sellekohased asjaolud esitada pädevatele ametiasutustele, kes kontrollivad väidet viivitamata ja

erapooletult ning alustavad vajaduse korral kohe põhjalikku ja erapooletut uurimist. Vajaduse korral võetakse asjakohased meetmed tagamaks, et kaebuse esitaja, tunnistajad, kadunuks jäänud isiku sugulased ja nende kaitsja ning uurimises osalevad isikud oleksid kaitstud igasuguse väärkohtlemise või hirmutamise eest seoses kaebuse või esitatud tõenditega.

2. Kui on põhjust arvata, et isik on kadunuks jääma sunnitud, alustavad selle artikli lõikes 1 nimetatud ametiasutused uurimist ka juhul, kui ametlikku kaebust ei ole esitatud.

3. Osalisriik tagab, et selle artikli lõikes 1 nimetatud ametiasutustel:

a) on vajalikud volitused ja vahendid uurimise tõhusaks korraldamiseks, sealhulgas juurdepääs uurimise jaoks olulistele dokumentidele ja muule teabele;

b) on juurdepääs (vajaduse korral sellise kohtu eelneval loal, kes otsustab kõnealuse küsimuse viivitamata) igale kinnipidamiskohale või muule kohale, kui on põhjust arvata, et kadunuks jäänud isik võib seal viibida.

4. Osalisriik võtab vajalikud meetmed, et tõkestada uurimist takistav tegevus ja selle eest karistada. Osalisriik tagab eelkõige, et kadunuks jääma sundimise kuriteo toimepanekus kahtlustatavad isikud ei saaks mõjutada uurimise kulgu, avaldades survet kaebuse esitajale, tunnistajatele, kadunuks jäänud isiku sugulastele või nende kaitsjale või uurimises osalevatele isikutele või hirmutades või ähvardades neid.

Artikkel 13

1. Osalisriikide vahelisel väljaandmisel ei käsitata kadunuks jääma sundimise kuritegu poliitilise kuriteona ega poliitilise kuriteoga seotud kuriteona ega poliitiliste motiividega kuriteona. Seega ei või sellisest kuriteost tingitud väljaandmistaotlust tagasi lükata üksnes kõnealustel põhjustel.

2. Kadunuks jääma sundimise kuritegu tuleb enne konventsiooni jõustumist lisada kõigisse osalisriikide vahel sõlmitud olemasolevatesse väljaandmislepingutesse kuriteona, mille puhul kohaldatakse väljaandmist.

3. Osalisriigid kohustuvad lisama kadunuks jääma sundimise kuriteo nende vahel tulevikus sõlmitavatesse väljaandmislepingutesse kuriteona, mille puhul kohaldatakse väljaandmist.

4. Kui osalisriik, kes on väljaandmise sidunud sellekohase lepingu olemasoluga, saab väljaandmistaotluse teiselt osalisriigilt, kellega ta ei ole sõlminud väljaandmislepingut, võib ta kadunuks jääma sundimise kuriteo puhul käsitada väljaandmise õigusliku alusena konventsiooni.

5. Osalisriigid, kes ei ole väljaandmist sidunud sellekohase lepingu olemasoluga, tunnistavad kadunuks jääma sundimise kuriteo kuriteoks, mille puhul kohaldatakse vastastikust väljaandmist.

6. Väljaandmise suhtes rakendatakse kõigi juhtumite korral taotluse saanud osalisriigi õiguse või kohaldatavate väljaandmislepingute tingimusi, sealhulgas eelkõige väljaandmiseks nõutava minimaalse karistusega seotud tingimusi ja põhjusi, mille tõttu taotluse saanud osalisriik võib väljaandmisest keelduda või esitada selle suhtes teatavaid tingimusi.

7. Konventsiooni ei tõlgendata nii, et see kehtestab väljaandmiskohustuse, kui taotluse saanud osalisriigil on põhjendatud alust arvata, et taotlus on esitatud isiku vastutusele võtmiseks või karistamiseks kõnealuse isiku soo, rassi, usu, kodakondsuse, etnilise päritolu, poliitiliste vaadete või teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumise alusel või et taotluse rahuldamine kahjustaks selle isiku olukorda mis tahes eelnimetatud põhjusel.

Artikkel 14

1. Osalisriigid osutavad üksteisele kõige tõhusamat vastastikust õigusabi seoses kadunuks jääma sundimise kuriteo puhul algatatud kriminaalmenetlustega, esitades sealhulgas kõik nende käsutuses olevad tõendid, mis on menetluse jaoks vajalikud.

2. Sellise vastastikuse õigusabi suhtes kohaldatakse taotluse saanud osalisriigi õigusega või kohaldatavate vastastikuse õigusabi lepingutega ettenähtud tingimusi, sealhulgas eelkõige tingimusi seoses põhjustega, mille tõttu taotluse saanud osalisriik võib vastastikuse õigusabi andmisest keelduda või selle suhtes tingimusi esitada.

Artikkel 15

Osalisriigid teevad omavahel koostööd ning abistavad üksteist kõige tõhusamal viisil, et anda abi kadunuks jääma sundimise ohvritele, otsida kadunuks jäänud isikuid, teha kindlaks nende asukoht ja nad vabastada ning nende surma korral nad matmispaigast välja kaevata, nende isikud kindlaks teha ja säilmed tagastada.

Artikkel 16

1. Ükski osalisriik ei saada välja, ei saada tagasi (pr k *refouler*), ei anna üle ega anna välja isikut teisele osalisriigile, kui on põhjendatud alust arvata, et kõnealust isikut võiks ohustada kadunuks jääma sundimine.

2. Et otsustada, kas kõnealune oht on olemas, võtavad pädevad ametiasutused arvesse kõiki asjakohaseid asjaolusid, sealhulgas vajaduse korral seda, kas asjaomases riigis esineb pidevalt raskeid, jämedaid või massilisi inimõiguste rikkumisi või raskeid rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumisi.

Artikkel 17

1. Kedagi ei tohi salaja kinni pidada.

2. Ilma et see piiraks osalisriigi muude rahvusvaheliste kohustuste täitmist seoses vabaduse võtmisega, tagab osalisriik, et tema õigusaktides:

a) kehtestatakse tingimused, mille alusel saab anda vabaduse võtmise korralduse;

b) esitatakse ametiasutused, kellel on lubatud anda vabaduse võtmise korraldus;

c) tagatakse, et kõiki vabaduse kaotanud isikuid hoitakse üksnes ametlikult tunnustatud ja ametliku järelevalvega vabadusekaotuse täideviimise kohas;

d) tagatakse, et vabaduse kaotanud isikul lubatakse üksnes õigusaktidega sätestatud tingimustel pidada sidet ja kohtuda oma perekonna, oma kaitsja või muu tema valitud isikuga või kui vabaduse kaotanud isik on välismaalane, lubatakse tal sidet pidada oma konsulaarasutusega kooskõlas kohaldatava rahvusvahelise õigusega;

e) tagatakse, et pädevatel ning õiguslikult volitatud ametiasutustel ja institutsioonidel on vajaduse korral kohtu eelneval loal juurdepääs vabaduse kaotanud isiku vabadusekaotuse täideviimise kohale;

f) tagatakse, et vabaduse kaotanud isikul või kui kadunuks jääma sundimise kahtluse korral ei saa vabaduse kaotanud isik ise seda õigust kasutada, siis õigustatud huvi omaval isikul, näiteks vabaduse kaotanud isiku sugulastel või nende esindajal või kaitsjal, on alati õigus pöörduda kohtusse, et kohus saaks viivitamata otsustada, kas vabaduse võtmine on seaduslik, ning teha vabastamismääruse, kui vabaduse võtmine ei ole seaduslik.

3. Osalisriik tagab, et vabaduse kaotanud isikute kohta koostatakse üks või mitu ajakohast ametlikku registrit ja/või dokumenti, mida hoitakse korras ning mis tehakse taotluse korral viivitamata kättesaadavaks igale kohtule või muule pädevale ametiasutusele või institutsioonile, kes on selleks volitatud asjaomase osalisriigi õiguse või asjakohase rahvusvahelise õigusakti alusel, mille osaline asjaomane riik on. Selles/nendes sisaldub vähemalt järgmine teave:

a) vabaduse kaotanud isiku andmed;

b) isikult vabaduse võtmise kuupäev, kellaeg ja koht ning isikult vabaduse võtnud ametiasutuse andmed;

c) vabaduse võtmise korralduse andnud ametiasutus ja vabaduse võtmise põhjused;

d) vabaduse võtmise üle järelevalvet tegev ametiasutus;

e) vabadusekaotuse täideviimise koht, sinna vastuvõtmise kuupäev ja kellaeg ning vabadusekaotuse täideviimise koha eest vastutav ametiasutus;

f) andmed vabaduse kaotanud isiku tervisliku seisundi kohta;

g) vabadusekaotuse kestel saanud surma korral surma asjaolud ja põhjus ning säilmete sihtkoht;

h) vabastamise või teise kinnipidamiskohta üleviimise kuupäev ja kellaeg, sihtkoht ning üleviimise eest vastutav ametiasutus.

Artikkel 18

1. Kui artiklitest 19 ja 20 ei tulene teisiti, tagab osalisriik selle teabe suhtes õigustatud huvi omavale isikule, näiteks vabaduse kaotanud isiku sugulastele või nende esindajale või kaitsjale, juurdepääsu vähemalt järgmisele teabele:

a) vabaduse võtmise korralduse andnud ametiasutus;

b) isikult vabaduse võtmise ning vabadusekaotuse täideviimise kohta vastuvõtmise kuupäev, kellaaeg ja koht;

c) vabaduse võtmise üle järelevalvet tegev ametiasutus;

d) vabaduse kaotanud isiku asukoht, sealhulgas teise vabadusekaotuse täideviimise kohta üleviimise korral sihtkoht ja üleviimise eest vastutav ametiasutus;

e) vabastamise kuupäev, kellaaeg ja koht;

f) andmed vabaduse kaotanud isiku tervisliku seisundi kohta;

g) vabadusekaotuse kestel saanud surma korral surma asjaolud ja põhjus ning säilmete sihtkoht.

2. Vajaduse korral võetakse asjakohased meetmed, et kaitsta selle artikli lõikes 1 nimetatud isikuid ja uurimises osalevaid isikuid väärkohtlemise, hirmutamise või karistamise eest, mis on seotud teabe otsimisega vabaduse kaotanud isiku kohta.

Artikkel 19

1. Isikuandmeid, sealhulgas meditsiinilisi ja geneetilisi andmeid, mis kogutakse ja/või edastatakse seoses kadunuks jäänud isiku otsimisega, kasutatakse või need tehakse kättesaadavaks üksnes kadunuks jäänud isiku otsimise eesmärgil. See ei piira sellise teabe kasutamist kadunuks jääma sundimise kuriteo kohta algatatud kriminaalmenetluses ega heastamist tagava õiguse kasutamisel.

2. Isikuandmete, sealhulgas meditsiiniliste ja geneetiliste andmete, kogumisel, töötlemisel, kasutamisel ja säilitamisel ei tohi rikkuda inimõigusi, põhivabadusi ega üksikisiku inimväärikust ega sellist rikkumist põhjustada.

Artikkel 20

1. Artiklis 18 nimetatud teabe saamise õigust võib piirata üksnes juhul, kui isikut kaitseb seadus ja kui vabadusekaotust kohaldatakse kohtu kontrolli all, seda võib teha üksnes erandkorras, kui see on tingimata vajalik ja õigusaktidega ette nähtud ning kui teabe edastamine võiks kahjustada isiku eraelu puutumatus või turvalisust või takistada kriminaaluurimist, või muudel samaväärsetel põhjustel õigusaktidega ettenähtud korras ning kooskõlas kohaldatava rahvusvahelise õigusega ja konventsiooni eesmärkidega. Ühelgi juhul ei tohi piirata artiklis 18 nimetatud teabe saamise õigust nii, et seda võiks pidada artiklis 2 määratletud teguviisiks või artikli 17 lõike 1 rikkumiseks.

2. Ilma et see piiraks isikult vabaduse võtmise seaduslikkust, tagavad osalisriigid artikli 18 lõikes 1 nimetatud isikutele õiguse kiirele ja tõhusale õiguskaitsevahendile, mis võimaldab saada

viivitamata artikli 18 lõikes 1 nimetatud teavet. Seda õigust õiguskaitsevahendile ei tohi mitte ühelgi juhul peatada ega piirata.

Artikkel 21

Osalisriik võtab vajalikud meetmed tagamaks, et vabaduse kaotanud isikud vabastatakse viisil, mis võimaldab usaldusväärselt kontrollida, et nad on tegelikult vabastatud. Osalisriik võtab samuti vajalikud meetmed, mis kindlustavad selliste isikute kehalise puutumatuse ja nende võimaluse kasutada täielikult oma õigusi vabastamise ajal, ilma et see piiraks ühtegi kohustust, mis nendel isikutel võib riigisisese õiguse alusel olla.

Artikkel 22

Ilma et see piiraks artikli 6 kohaldamist, võtab osalisriik vajalikud meetmed, et hoida ära järgmine teguviis ja rakendada selle suhtes sanktsioonid:

- a) artikli 17 lõike 2 punktis f ja artikli 20 lõikes 2 nimetatud õiguskaitsevahendite kasutamise edasilükkamine või takistamine;
- b) isikult vabaduse võtmise registreerimata jätmine või sellise teabe registrisse kandmine, mille kohta ametliku registri eest vastutav ametnik teadis või oleks pidanud teadma, et see ei ole õige;
- c) keeldumine esitada teavet isikult vabaduse võtmise kohta või ebaõige teabe esitamine, kuigi õiguslikud nõuded kõnealuse teabe esitamiseks on täidetud.

Artikkel 23

1. Osalisriik tagab, et koolitus, mis on ette nähtud nii tsiviilisikuna kui ka sõjaväelasena töötavatele õiguskaitsetöötajatele, aga ka meditsiinitöötajatele, riigiametnikele ja muudele isikutele, kes võivad olla seotud vabaduse kaotanud isiku vahi alla võtmise või kohtlemisega, sisaldaks õpetust ja teavet konventsiooni asjakohaste sätete kohta, et:

- a) tõkestada kõnealuste ametnike osalemine kadunuks jääma sundimises;
- b) rõhutada kadunuks jääma sundimise juhtumite tõkestamise ja uurimise olulisust;
- c) tagada, et tunnistataks vajadust lahendada kadunuks jääma sundimise juhtumid kiiresti.

2. Osalisriik tagab, et kadunuks jääma sundimist ettenägevate, lubavate või julgustavate korralduste või juhtnõuade andmine on keelatud. Osalisriik tagab, et isikut, kes keeldub sellist korraldust täitmast, ei karistata.

3. Osalisriik võtab vajalikud meetmed tagamaks, et selle artikli lõikes 1 nimetatud isikud, kellel on alust arvata, et toimunud on kadunuks jääma sundimine või seda kavandatakse, teatavad sellest kõrgemalseisvale isikule ning vajaduse korral asjakohastele ametiasutustele või organitele, kellel on läbivaatamis- või õiguskaitsevolitused.

Artikkel 24

1. Konventsioonis tähendab mõiste „ohver“ kadunuks jäänud isikut ja üksikisikut, kes on kannatanud kahju vahetult kadunuks jääma sundimise tõttu.

2. Ohvril on õigus teada tõde kadunuks jääma sundimise asjaolude, uurimise kulgemise ja tulemuste ning kadunuks jäänud isiku käekäigu kohta. Osalisriik võtab sellega seoses asjakohased meetmed.

3. Osalisriik võtab asjakohased meetmed kadunuks jäänud isikute otsimiseks, nende asukoha kindlakstegemiseks ja nende vabastamiseks ning nende surma korral nende säilmete asukoha kindlakstegemiseks, säilmete lugupidavaks kohtlemiseks ja tagastamiseks.

4. Osalisriik tagab, et tema õigussüsteem sisaldab kadunuks jääma sundimise ohvrite õigust heastamisele ning kiirele, õiglasele ja nõuetekohasele hüvitisele.

5. Selle artikli lõikes 4 nimetatud õigus heastamisele hõlmab varalist ja moraalset kahju ning vajaduse korral muid heastamisviise, näiteks:

a) vara tagastamine;

b) rehabiliteerimine;

c) moraalset kahju heastamine, sealhulgas väärkuse ja maine taastamine;

d) olukorra kordumist ärahoidvad tagatised.

6. Ilma et see piiraks kohustust jätkata uurimist, kuni kadunuks jäänud isiku käekäik on välja selgitatud, võtab osalisriik asjakohased meetmed seoses sellise kadunuks jäänud isiku õigusliku olukorraga, kelle käekäik ei ole välja selgitatud, ning tema sugulaste õigusliku olukorraga sellistes valdkondades nagu sotsiaalhoolekanne, finantsküsimumused, perekonnaõigus ja omandiõigused.

7. Osalisriik tagab õiguse asutada organisatsioone ja ühendusi, kelle eesmärk on aidata välja selgitada kadunuks jääma sundimise juhtumite asjaolusid ja kadunuks jäänud isikute käekäiku ning abistada kadunuks jääma sundimise ohvreid, ning õiguse kõnealuste organisatsioonide ja ühenduste tegevuses vabalt osaleda.

Artikkel 25

1. Osalisriik võtab vajalikud meetmed, et tõkestada järgmised kuriteod ja määrata nende eest karistus oma kriminaalõiguse alusel:

a) selliste laste ebaseaduslik äraviimine, kes on kadunuks jääma sunnitud, kelle isa, ema või seaduslik eestkostja on kadunuks jääma sunnitud või kes on sündinud kadunuks jääma sunnitud ema vangistuses viibimise ajal;

b) punktis a nimetatud laste tegelikku isikusamasust tõendavate dokumentide võltsimine, varjamine või hävitamine.

2. Osalisriik võtab vajalikud meetmed selle artikli lõike 1 punktis a nimetatud laste otsimiseks ja tuvastamiseks ning nende perekonda tagasi toomiseks õiguslike menetluste ja kohaldatavate rahvusvaheliste kokkulepete kohaselt.

3. Osalisriigid abistavad üksteist selle artikli lõike 1 punktis a nimetatud laste otsimisel, tuvastamisel ja asukoha kindlakstegemisel.

4. Võttes arvesse vajadust kaitsta selle artikli lõike 1 punktis a nimetatud laste huve ning nende seadusega tunnustatud õigust säilitada või lasta taastada oma identiteet, sealhulgas kodakondsus, nimi ja perekondlikud suhted, peavad lapsendamissüsteemi või muud lapse kasuperekonda või hooldeasutusse paigutamise vormi tunnustavates osalisriikides olema kehtestatud õiguslikud menetlused, et läbi vaadata lapsendamise või lapse kasuperekonda või hooldeasutusse paigutamise kord ning vajaduse korral tühistada lapsendamine või lapse kasuperekonda või hooldeasutusse paigutamine, kui see on seotud kadunuks jääma sundimisega.

5. Kõikidel juhtumitel, eriti kõikides selle artikliga seotud küsimustes, tuleb eeskätt arvestada lapse huve ning lapsel, kellel on juba oma seisukohad, on õigus neid vabalt väljendada, kusjuures sellise lapse seisukohad võetakse tema vanust ja küpsust silmas pidades nõuetekohaselt arvesse.

II osa

Artikkel 26

1. Konventsiooni alusel sätestatud ülesannete täitmiseks asutatakse kadunuks jääma sundimist käsitlev komisjon (edaspidi *komisjon*). Komisjon koosneb kümnest eksperdist, kellel on kõrge moraal ja tunnustatud pädevus inimõiguste valdkonnas ning kes on isiklikult nimetatud, sõltumatud ja erapooletud. Osalisriigid valivad komisjoni liikmed tasakaalustatud geograafilise jaotuse põhimõttel. Arvesse võetakse kasu, mis asjakohase õigusliku kogemusega isikute osalemine komisjoni töös võib tuua, ning tasakaalustatud soolist esindatust.

2. Komisjoni liikmed valitakse salajasel hääletusel nimekirja alusel, mis koosneb isikutest, kelle osalisriigid on oma kodanike hulgast nimetanud, osalisriikide iga kahe aasta järel toimival kohtumisel, mille Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär sel eesmärgil kokku kutsub. Nendel kohtumistel, kus kaks kolmandikku osalisriikidest moodustavad kvoorumi, valitakse komisjoni need isikud, kes saavad suurima arvu hääli ning kohal olnud ja hääletanud osalisriikide esindajate absoluutse häälteenamuse.

3. Esialgsed valimised korraldatakse mitte hiljem kui kuue kuu möödumisel konventsiooni jõustumise kuupäevast. Neli kuud enne valimiste kuupäeva saabab Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär osalisriikidele kirja, milles palub neil esitada kandidaadid kolme kuu jooksul. Peasekretär koostab tähestikulises järjekorras nimekirja kõigist sel viisil nimetatud isikutest, märkides ära iga kandidaadi nimetanud osalisriigi, ja esitab kõnealuse nimekirja kõigile osalisriikidele.

4. Komisjoni liikmed valitakse neljaks aastaks. Neid saab üheks ametiajaks tagasi valida. Viie esimestel valimistel valitud liikme ametiaeg lõpeb siiski teise aasta lõppedes. Selle artikli lõikes 2 nimetatud kohtumise juhataja valib vahetult pärast esimesi valimisi kõnealuse viie liikme nimed loosi teel.

5. Kui komisjoni liige sureb või astub tagasi või ei saa muul põhjusel oma kohustusi komisjonis täita, nimetab tema nimetanud osalisriik selle artikli lõikes 1 sätestatud kriteeriumide kohaselt oma kodanike hulgast teise kandidaadi, kes jääb ametisse lahkunud liikme ametiaja lõpuni, kui osalisriikide enamus selle heaks kiidab. Heakskiit loetakse antuks, kui pool või enam osalisriikidest ei ole kuue nädala jooksul vastanud eitavalt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäri teatele ametisse nimetamise ettepaneku kohta.

6. Komisjon kehtestab oma kodukorra.

7. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär tagab komisjoni ülesannete tõhusaks täitmiseks vajalikud vahendid, töötajad ja seadmed. Komisjoni esimese kohtumise kutsub kokku Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär.

8. Komisjoni liikmetel on õigus kasutada Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni tööülesandeid täitvatele ekspertidele antavaid võimalusi, eesõigusi ja puutumatus, nagu on sätestatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni privileegide ja immunitetide konventsiooni asjakohastes osades.

9. Osalisriigid teevad komisjoniga koostööd ning abistavad komisjoni liikmeid nende volituste täitmisel ulatuses, milles osalisriik on komisjoni ülesanded heaks kiitnud.

Artikkel 27

Osalisriikide konverents toimub kõige varem nelja ja kõige hiljem kuue aasta möödumisel konventsiooni jõustumisest ning sellel hinnatakse komisjoni tegevust ja otsustatakse artikli 44 lõikes 2 kirjeldatud korra kohaselt, kas järelevalve konventsiooni kohaldamise üle on artiklites 28–36 nimetatud ülesannetest lähtudes vaja anda üle muule organile, välistamata ühtegi võimalust.

Artikkel 28

1. Komisjon teeb konventsiooniga antud pädevuse raames koostööd kõigi asjakohaste organite, ametite ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni spetsialiseeritud asutuste ja fondidega, rahvusvaheliste aktidega asutatud lepingu järelevalveorganitega, Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni erimenetluste ning asjaomaste piirkondlike valitsustevaheliste organisatsioonide või organitega, aga ka kõigi asjaomaste riiklike institutsioonide, asutuste või ametitega, kes tegelevad kõigi isikute kaitsmisega kadunuks jääma sundimise eest.

2. Oma volitusi täites konsulteerib komisjon asjakohaste inimõigustealaste rahvusvaheliste aktidega asutatud muude lepingu järelevalveorganitega, eelkõige kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti alusel asutatud inimõiguste komiteega, et tagada kooskõla nende sellekohaste tähelepanekute ja soovitustega.

Artikkel 29

1. Osalisriik esitab komisjonile Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäri kaudu aruande meetmete kohta, mis on võetud konventsioonist tulenevate osalisriigi kohustuste täitmiseks, kahe aasta jooksul pärast konventsiooni jõustumist asjaomase osalisriigi suhtes.
2. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär teeb kõnealuse aruande kättesaadavaks kõigile osalisriikidele.
3. Komisjon arutab kõiki aruandeid ning esitab märkused, tähelepanekud või soovitused, mida peab vajalikuks. Märkused, tähelepanekud või soovitused edastatakse asjaomasele osalisriigile, kes võib nendele vastata omal algatusel või komisjoni taotlusel.
4. Komisjon võib taotleda osalisriikidelt lisateavet konventsiooni rakendamise kohta.

Artikkel 30

1. Taotluse, et tegutsetaks kiiresti kadunuks jäänud isiku otsimiseks ja leidmiseks, võivad komisjonile esitada kadunuks jäänud isiku sugulased või nende seadusjärgsed esindajad, nende kaitsja või nende volitatud isik, aga ka muu õigustatud huvi omav isik.

2. Kui komisjon leiab, et selle artikli lõike 1 alusel esitatud kiire tegutsemise taotlus:

- a) ei ole ilmselgelt põhjendamatu;
- b) ei kujuta endast selliste taotluste esitamise õiguse rikkumist;
- c) on juba nõuetekohaselt esitatud asjaomase osalisriigi pädevatele organitele, näiteks uurimisasutustele, kui selline võimalus on olemas;
- d) ei ole vastuolus konventsiooni sätetega;
- e) ei ole uurimisel mõne muu samalaadse rahvusvahelise uurimismenetluse või lahendusmenetluse teel,

esitab ta taotluse, et asjaomane osalisriik annaks talle teavet asjaomase isiku olukorra kohta komisjoni määratud tähtaja jooksul.

3. Asjaomase osalisriigi selle artikli lõike 2 kohaselt esitatud teabe põhjal võib komisjon edastada osalisriigile soovitusi ning ühtlasi taotleda, et osalisriik võtaks kõik vajalikud, sealhulgas ajutised meetmed isiku asukoha väljaselgitamiseks ja tema kaitsmiseks konventsiooni kohaselt ning teataks komisjonile kindlaksmääratud aja jooksul võetud meetmetest, võttes arvesse olukorra kiireloomulisust. Komisjon teavitab kiire tegutsemise taotluse esitanud isikut oma soovitustest ning teabest, mis ta osalisriigilt on saanud, niipea kui see on kättesaadav.

4. Komisjon jätkab jõupingutusi koostöös asjaomase osalisriigiga, kuni otsitava isiku käekäik on selgunud. Taotluse esitanud isikut teavitatakse pidevalt.

Artikkel 31

1. Osalisriik võib konventsiooni ratifitseerimise ajal või alati pärast seda teha avalduse, et ta tunnustab komisjoni pädevust saada ja arutada tema jurisdiktsiooni all olevate üksikisikute poolt või nimel esitatud pöördumisi, milles väidetakse, et kõnealune osalisriik on nende suhtes rikkunud konventsiooni sätteid. Komisjon ei võta vastu pöördumist, mis on seotud osalisriigiga, kes ei ole sellist avaldust teinud.

2. Komisjon ei loe pöördumist vastuvõetavaks, kui:

a) pöördumine on anonüümne;

b) pöördumine kujutab endast selliste pöördumiste esitamise õiguse rikkumist või on vastuolus konventsiooni sätetega;

c) sama küsimust uuritakse muu samalaadse rahvusvahelise uurimismenetluse või lahendusmenetluse teel või

d) kõik olemasolevad tõhusad riigisisemed õiguskaitsevahendid ei ole ammendatud. Seda põhimõtet ei kohaldata juhul, kui õiguskaitsevahendite kohaldamist on põhjendamatult edasi lükatud.

3. Kui komisjon on seisukohal, et pöördumine vastab selle artikli lõikes 2 sätestatud nõuetele, edastab ta pöördumise asjaomasele osalisriigile ning taotleb, et osalisriik esitaks tähelepanekud ja märkused komisjoni määratud tähtaja jooksul.

4. Komisjon võib alati pärast pöördumise saamist ja enne asja sisulist otsustamist edastada asjaomasele osalisriigile kiireloomulise taotluse, et osalisriik võtaks ajutised meetmed, mis võivad olla vajalikud, et vältida võimaliku korvamatu kahju tekkimist väidetava rikkumise ohvritele. Kui komisjon kasutab oma kaalutusõigust, ei mõjuta see otsust pöördumise vastuvõetavuse ega sisu kohta.

5. Komisjoni kohtumised on kinnised, kui tutvutakse selle artikli alusel esitatud pöördumistega. Komisjon teavitab pöördumise esitajat asjaomase osalisriigi vastusest. Kui komisjon otsustab menetluse lõpetada, teeb ta oma seisukohad teatavaks osalisriigile ja pöördumise esitajale.

Artikkel 32

Konventsiooni osalisriik võib alati teha avalduse, et ta tunnustab komisjoni pädevust saada ja arutada pöördumisi, milles üks osalisriik väidab, et teine osalisriik ei täida konventsiooni alusel sätestatud kohustusi. Komisjon ei võta vastu pöördumisi osalisriigi kohta, kes ei ole sellist avaldust teinud, ega pöördumisi osalisriigilt, kes ei ole sellist avaldust teinud.

Artikkel 33

1. Kui komisjon saab usaldusväärset teavet, mille kohaselt rikub osalisriik raskelt konventsiooni sätteid, võib ta pärast nõupidamist asjaomase osalisriigiga taotleda, et üks või mitu komisjoni liiget külastaksid osalisriiki ja annaksid komisjonile külastusest viivitamata aru.

2. Komisjon teatab asjaomasele osalisriigile kirjalikult oma kavatsusest korraldada külastus, tehes teatavaks delegatsiooni koosseisu ja külastuse eesmärgi. Osalisriik vastab komisjonile mõistliku aja jooksul.

3. Osalisriigi põhjendatud taotluse korral võib komisjon otsustada külastuse edasi lükata või ära jätta.

4. Kui osalisriik nõustub külastusega, määravad komisjon ja asjaomane osalisriik koos kindlaks külastuse korra ning osalisriik loob komisjonile kõik külastuse edukaks toimumiseks vajalikud tingimused.

5. Pärast külastust edastab komisjon asjaomasele osalisriigile oma tähelepanekud ja soovitused.

Artikkel 34

Kui komisjon saab teavet, milles ta arvab sisalduvat põhjendatud viiteid osalisriigi jurisdiktsiooni all oleval territooriumil laialdaselt ja süstemaatiliselt toimunud kadunuks jääma sundimise kohta, võib ta pärast seda, kui on küsinud asjaomaselt osalisriigilt kogu asjakohase teabe olukorra kohta, saata küsimuse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäri kaudu kiiresti Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassambleele.

Artikkel 35

1. Komisjoni pädevusse kuuluvad üksnes need kadunuks jääma sundimise juhtumid, mis algasid pärast konventsiooni jõustumist.

2. Kui riik saab konventsiooni osaliseks pärast konventsiooni jõustumist, on sellel riigil kohustused komisjoni ees ainult seoses nende kadunuks jääma sundimise juhtumitega, mis algasid pärast konventsiooni jõustumist asjaomase osalisriigi suhtes.

Artikkel 36

1. Komisjon esitab aastaaruande oma tegevuse kohta konventsiooni alusel osalisriikidele ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassambleele.

2. Enne aastaaruandes osalisriigi kohta tähelepaneku avaldamist teatatakse sellest asjaomasele osalisriigile ning antakse talle piisavalt aega vastamiseks. Kõnealune osalisriik võib taotleda oma märkuste või tähelepanekute avaldamist aruandes.

III osa

Artikkel 37

Konventsioon ei mõjuta selliste sätete kohaldamist, mis aitavad paremini kaitsta kõiki isikuid kadunuks jääma sundimise eest ning võivad sisalduda:

- a) osalisriigi õiguses;
- b) kõnealuses riigis kehtivas rahvusvahelises õiguses.

Artikkel 38

1. Konventsioon on allakirjutamiseks avatud kõigile Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmesriikidele.
2. Konventsiooni peavad ratifitseerima kõik Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmesriigid. Ratifitseerimiskirjad antakse hoiule Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.
3. Konventsioon on ühinemiseks avatud kõigile Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmesriikidele. Ühinemine toimub ühinemiskirja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile hoiuleandmise teel.

Artikkel 39

1. Konventsioon jõustub kolmekümnendal päeval pärast kahekümnenda ratifitseerimis- või ühinemiskirja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile hoiuleandmise kuupäeva.
2. Riigi suhtes, kes ratifitseerib konventsiooni või ühineb sellega pärast kahekümnenda ratifitseerimis- või ühinemiskirja hoiuleandmist, jõustub konventsioon kolmekümnendal päeval pärast selle riigi ratifitseerimis- või ühinemiskirja hoiuleandmise kuupäeva.

Artikkel 40

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär teatab kõigile Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmesriikidele ja kõigile konventsioonile alla kirjutanud või sellega ühinenud riikidele:

- a) allakirjutamisest, ratifitseerimisest ja ühinemisest artikli 38 alusel;
- b) konventsiooni jõustumise kuupäeva artikli 39 alusel.

Artikkel 41

Konventsiooni sätted laienevad liitriikide kõikidele osadele piirangute ja eranditeta.

Artikkel 42

1. Kahe või enama osalisriigi vaheline konventsiooni tõlgendamise või kohaldamisega seotud vaidlus, mida ei ole võimalik lahendada läbirääkimiste teel ega konventsioonis sõnaselgelt sätestatud menetluse teel, esitatakse ühe osalisriigi taotlusel lahendamiseks vahekohtule. Kui kuue kuu jooksul vahekohtule taotluse esitamise kuupäevast ei ole osalised suutnud kokku leppida

vahekohtu moodustamises, võib osaline edastada vaidluse Rahvusvahelisele Kohtule, esitades selle kohtu statuudile vastava taotluse.

2. Riik võib konventsioonile alla kirjutades, seda ratifitseerides või sellega ühinedes teha avalduse, et ei loe selle artikli lõiget 1 enda jaoks siduvaks. Teiste osalisriikide jaoks ei ole selle artikli lõige 1 siduv sellise avalduse teinud osalisriigi suhtes.

3. Selle artikli lõike 2 kohaselt avalduse teinud osalisriik võib selle avalduse alati tagasi võtta, teatades sellest Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.

Artikkel 43

Konventsioon ei piira rahvusvahelise humanitaarõiguse sätete kohaldamist, sealhulgas 12. augusti 1949. aasta nelja Genfi konventsiooni ja nende 8. juuni 1977. aasta kahe lisaprotokolliga lepinguosaliste kohustusi, ega osalisriigi võimalust volitada Rahvusvahelist Punase Risti Komiteed külastama kinnipidamiskohti olukordades, mis ei ole reguleeritud rahvusvahelise humanitaarõigusega.

Artikkel 44

1. Konventsiooni osalisriik võib teha muudatusettepaneku ja esitada selle Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile. Peasekretär edastab seejärel muudatusettepaneku konventsiooni osalisriikidele koos taotlusega, et osalisriigid teataksid, kas nad soovivad ettepaneku arutamiseks ja hääletamiseks kokku kutsuda osalisriikide konverentsi. Kui nelja kuu jooksul muudatusettepaneku edastamise kuupäevast on vähemalt üks kolmandik osalisriikidest konverentsi kokkukutsumise poolt, kutsub peasekretär konverentsi kokku Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni egiidi all.

2. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär esitab konverentsil kohal olnud ja hääletanud osalisriikide kahekolmandikulise häälteenamusega vastuvõetud muudatuse kõigile osalisriikidele heakskiitmiseks.

3. Selle artikli lõike 2 kohaselt vastuvõetud muudatus jõustub, kui kaks kolmandikku konventsiooni osalisriikidest on selle oma põhiseadusest tuleneva menetluse kohaselt heaks kiitnud.

4. Kui muudatused jõustuvad, on need siduvad nendele osalisriikidele, kes on need heaks kiitnud, ning muudele osalisriikidele jäävad siduvaks konventsiooni sätted ja varasemad muudatused, mille nad on heaks kiitnud.

Artikkel 45

1. Konventsioon, mille araabia-, hiina-, hispaania-, inglise-, prantsuse- ja venekeelne tekst on võrdselt autentsed, antakse hoiule Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.

2. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär edastab konventsiooni tõestatud koopiad kõigile artiklis 38 nimetatud riikidele.